Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER
RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Ree

Neşenin Derin Gücü

14 Ekim 1663'te, tuttuğu günlüklerle ünlü olan Samuel Pepys, Londra şehrinde bulunan Creechurch Lane'deki İspanyol ve Portekiz sinagogunu ziyarete gitmişti. Yahudiler 1290 yılında İngiltere'den sürülmüşler, ama 1656 yılında, Amsterdamlı Rabi Menaşe ben Yisrael'in araya girmesiyle, Oliver Cromwell, aslında Yahudilerin orada yaşamaları için yasal hiçbir engel olmadığı sonucuna varmıştı. Böylece, on üçüncü asırdan bu yana ilk kez olmak üzere Yahudiler açıkça dua edebileceklerdi.

İlk sinagog, Pepys'in ziyaret ettiği, başarılı bir Portekizli Yahudi tüccar olan Antonio Fernandez Carvajal'a ait özel bir evden ibaretti ve kendisi burayı cemaati de içerecek şekilde genişletmişti. Pepys bu sinagoga daha önce bir kez, 1659'da vefat etmiş olan Carvajal için yapılan bir anma töreninde gelmişti. O merasim hüzünlü ve ağırbaşlı bir şekilde gerçekleşmişti. Bu ikinci ziyaretinde gördükleriyse tamamen farklı bir şeydi. Onu olumsuz anlamda hayretler içinde bırakan bir sahne vardı karşısında. İşte Pepys'in günlüğüne yazdıkları:

> … akşam yemeğinin ardından eşim ve ben, Bay Rawlinson'un rehberliğinde Yahudi sinagoguna doğru yola çıktık: erkekler dua şallarına (yani *talit*) sarınmış, kadınlar bir kafesin arkasında gözden ırak oturmaktaydı. Bazı şeyler, sanırım onların Kanunu, yüksek bir yerde duruyordu – bir dolabın içinde (yani *Ehal A-Kodeş*'in içindeki *Sefer Tora*lar) – ve içeri gelen herkes eğiliyor, dua şallarını giydikleri zaman bir şey söylüyor, onu duyan herkes '*Amen'* diye bağırıyor ve kendisi de dua şalını öpüyordu. İbadetleri bütünüyle şarkılarla ve İbraniceydi. Ve çok geçmeden Kanunlarını dolaptan çıkardılar; bunlar birkaç kişi tarafından taşınıyordu, toplamda dört veya beş yük vardı ve onu elden ele veriyorlardı – herkes onu taşımayı arzu ettiği için midir, bilemiyorum. İbadet şarkılarla gerçekleştirilirken onu bu şekilde odanın etrafında taşıdılar… Ama, Tanrım! Bu düzensizliği, gülüşmeleri, eğlenceleri ve gerçek Tanrı'yı bilen insanlardan çok, birer yabani gibi, tüm ibadetleri sırasında hiç dikkat değil, sadece karmaşa olduğunu görmek, insanın onları bir daha görmeye tövbe etmesine yol açardı ve gerçekten de, tüm dünyada bunun kadar saçma bir şekilde uygulanan hiçbir din görmemiş, böyle bir şeyin varlığını hayal dahi etmemiştim.

Zavallı Pepys. Kimse ona, sinagoga gelmesi seçtiği o günün Simhat Tora olduğunu söylememiş, kendisi de hayatında hiçbir zaman, bir ibadet evinde, Kral David'in kutsal sandığı Yeruşalayim'e getirdiği zaman kendinden geçmesine benzer bir şekilde, sanki dünya bir düğün ve kitap bir gelinmiş gibi *Sefer Tora*larla dans ettiğimiz coşkulu neşeye benzer bir şey görmemişti.

Yahudiliğin bir ahlak kodu olarak ciddiyetini veya Yahudi tarihinin gözyaşlarıyla lekelenmiş sayfalarını düşündüğümüz zaman aklımıza doğal olarak gelen ilk sözcük "neşe" değildir. Görünürde, Yahudiler olarak ızdırapta lisans derecelerimiz, suçluluk duygusunda lisansüstü kalifikasyonlarımız, ağlama ve ağıt alanında da altın madalyalı performanslarımız vardır. Bir keresinde birisi Yahudi bayramlarını üç cümleyle özetlemişti: "Bizi öldürmeye çalıştılar. Hayatta kaldık. Haydi yiyelim." Ama gerçekte Teilim'deki *mizmor*ların birçoğunun içinden parlayan şey, saf, göz alıcı neşedir. Ve neşe, Devarim kitabının anahtar sözcüklerinden biridir. '*S-m-h*' kökü (*simha*, yani "neşe, sevinç" sözcüğünün kökü), Bereşit, Şemot,

Vayikra ve Bamidbar kitaplarının her birinde birer kere geçerken, Devarim kitabında on iki kez karşımıza çıkmaktadır ki bunların yedisi bizim *peraşa*mızdadır.

Moşe tekrar tekrar, Erets Yisrael'de, bize Tanrı tarafından verilen ülkede, Avraam ve Sara'nın günlerinden beri tüm Yahudi yaşamının oraya doğru bir yolculuk şeklini aldığı yerde hissetmemiz gereken şeyin neşe olduğunu söylemektedir. Sayısız galaksi ve yıldızlarıyla birlikte engin evren, Tanrı'nın sanat eseridir; ama onun içinde dünya gezegeni, onun içinde de Erets Yisrael ve kutsal şehir Yeruşalayim, O'nun en yakın olduğu, Mevcudiyetinin havada asılı durduğu, gökyüzü Tanrısal göklerin mavisi ve taşları altın bir taht olan yerdir. Orada, demiştir Moşe, "Tanrı'nız *A-Şem*'in, İsmi'ni barındırmak için seçtiği yer"de (Devarim 12:5), küçük – ve farklı şartlarda önemsiz addedilebilecek – bir halkla, bu halkı Kendisi'ne ait olmak üzere almış ve büyüklüğe yükseltmiş olan Tanrı arasındaki sevgiyi kutlayacaksınız.

Yahudi tarihinin girift hikâyesinin bütünüyle netleşeceği, ne tarihin imparatorluk ve fetihlerden, ne de toplumun hiyerarşi ve güçten ibaret olduğunun, sıradan insanlarla kralın, Yisreelilerle ve Koenlerin hepsinin Tanrı'nın gözünde eşit, hepsinin O'nun kutsal korosunda birer ses, merkezinde İlahi'nin nuru olan çemberde birer dansçı olduğunun bilinciyle tüm bir halkın – "siz, oğullarınız ve kızlarınız, köleleriniz ve cariyeleriniz ve şehirlerindeki, sizinle birlikte bir payı ve [toprak] mirası olmayan Levi" –birlikte şarkı söyleyeceği, birlikte ibadet edeceği ve bayramları birlikte kutlayacağı yer orası olacaktır, demiştir Moşe. İşte, antlaşma bununla ilgilidir: insani durumun, Wordsworth'un "neşenin derin gücü" olarak adlandırdığı[1] olgu yoluyla dönüştürülmesi.

Mutluluk (Yunanca *eudaemonia*), demiştir Aristo, insani mevcudiyetin nihai amacıdır. Bizler birçok şeyi arzularız, ancak bunlar genellikle başka bir şeye yönelik birer araç olarak arzulanır. Daima kendisi için ve hiçbir zaman başka bir şey uğruna olmayacak şekilde arzulanan tek şey vardır; o da mutluluktur.[2]

Yahudilikte buna benzer bir fikir vardır. Mutluluğu ifade eden *aşre* sözcüğü, Teilim kitabının ilk kelimesi olmanın yanında gündelik dualarımızda da anahtar sözcüklerden biridir. Ama Tanah, bundan çok daha sık bir şekilde, *simha*, yani neşeden bahseder – ve ikisi farklı şeylerdir. Mutluluk tek başınıza hissedebileceğiniz bir şeydir; ama Tanah'ta, neşe, başkalarıyla paylaştığınız bir duygudur. Devarim 24:5'in hükmüne göre, evliliğin ilk yılı boyunca bir koca "evde kalıp, evlenmiş olduğu eşini neşelendirmelidir". Turfanda meyveleri Bet Amikdaş'a getirdiğiniz zaman "Tanrı'n *A-Şem*'in sana ve ailene vermiş olduğu tüm iyilikle neşeleneceksin – sen, Levi ve aranda yaşayan yabancı" (Devarim 26:11). Tora'nın en olağanüstü ifadelerinden birinde Moşe, ulusun üzerine lanetlerin, putlara taptıkları veya Tanrı'yı terk ettikleri için değil, "Her şeyin bol [olduğu bir ortamda] *Tanrı'n A-Şem'e neşeyle ve kalpten bir sevinçle hizmet etmediğin için*" (Devarim 28:47) geleceğini söylemektedir. Sevinmekten geri kalmak, çöküş ve çürümenin ilk işaretidir.

Başka farklar da vardır. Mutluluk, bir ömürle ilgiliyken, neşe ise anı yaşar. Mutluluk, serinkanlı bir duygu olma eğilimi gösterirken, neşe size dans etme ve şarkı söyleme isteği verir. Belirsizliğin ortasında mutlu olmak zordur. Ama hâlâ neşe hissedebilirsiniz. Kral David Teilim'de tehlikeden, korkudan, hüzünden, hatta bazen ümitsizlikten bahsetmiştir, ama şarkıları genellikle majör perdede sona erer:

> Çünkü yalnızca bir andır öfkesi,
> Rızası ise ömür boyudur.
> Ağlama akşam için kalabilir,
> Ama neşeli bir şarkı gelir sabaha
> Ağıtımı benim için bir dansa çevirdin;
> Çuval bezimi gevşettin ve beni neşeye kuşandırdın,
> Kalbim Sana methiyeli şarkılar söylesin ve susmasın diye.
> Tanrı'm *A-Şem*, ebediyen şükredeceğim Sana.
> (Teilim 30:6-13)

Yahudilikte neşe, en üstün dini duygudur. Bizler burada, güzelliklerle dolu bir dünyadayız. Aldığımız her nefes, Tanrı'nın içimizdeki ruhudur. Çevremizdeki, güneşi ve yıldızları hareket ettiren sevgidir. Buradayız, çünkü Birisi burada olmamızı istemiştir. Kutlayan ruh, şarkı söyler.
Ve evet, hayat keder ve hüsranlarla, sorun ve acılarla doludur, ama tüm bunların altında, burada, güzelliklerle dolu bir evrende, her biri kendi içinde Tanrı'nın Yüzü'nden bir iz taşıyan insanların arasında olduğumuz gerçeği yatmaktadır. Robert Louis Stevenson haklı bir şekilde "Neşenin nerede ikamet ettiğini bul ve ona, şarkının ötesinde bir ses ver. Çünkü neşeyi kaçırmak, her şeyi kaçırmaktır" demişti.[3]

[1] William Wordsworth, "Lines Composed a Few Miles Above Tintern Abbey, on Revisiting the Banks of the Wye during a Tour, July 13, 1798." [Bir Gezi Sırasında Wye Kıyılarını Yeniden Ziyaret Etmek Üzerine Tintern Manastırı'nın Birkaç Mil Yukarısında Oluşturulmuş Dizeler, 13 Temmuz 1798.]

[2] Aristotle, *Nicomachean Ethics*, 1097a 30-34 [*Nikomakhos'a Etik* (Bilgesu Yayıncılık, 2020)].

[3] Robert Louis Stevenson, "The Lantern-Bearers," in The Lantern-Bearers and Other Essays [Fener Taşıyıcıları ve Diğer

Yahudilikte inanç, bilimin bir rakibi, evreni açıklamak için bir girişim değildir. Şükran duygusunun içinden doğan bir hayranlık hissidir. Yahudilik, hayatı iki elimizin içine almak ve onu bir nimete dönüştürmekle ilgilidir. Sanki Tanrı bize şöyle demiş gibidir: Tüm bunları senin için yaptım. Bu Benim armağanım. Onun keyfini çıkar ve başkalarının da onun keyfini çıkarmasına yardım et. Yapabildiğin her yerde, insanların birbirine verdiği acıları veya bedenin uğradığı binlerce doğal şoku bir nebze iyileştir. Çünkü acı, keder, korku, öfke, haset, kin – tüm bunlar senin görüşünü gölgeleyen ve seni hem başkalarından hem de Ben'den ayıran şeylerdir.

Kierkegaard bir keresinde "Kederlenmek ahlaki cesareti gerektirir. Neşelenmek dini cesareti gerektirir" diye yazmıştı.[4] Ben buna tüm kalbimle inanıyorum. Bu yüzden, ölüm gölgesi vadisinde yürümenin nasıl bir şey olduğunu bilen Yahudilerin, hâlâ neşeyi en üstün dini duygu olarak görmeleri beni hislendiriyor. Bizler her gün dualarımıza bir şükran teranesiyle başlarız – içinde yaşanacak bir dünyayla, sevdiğimiz ve bizi seven aile ve arkadaşlarla birlikte burada bulunduğumuz, sevgi ve şefkat eylemleriyle Tanrı'nın Mevcudiyeti'nin bizim içimizden başkalarının hayatlarına akmasına izin vereceğimiz, olasılıklarla dolu bir güne başlamak üzere olduğumuz için teşekkür ederiz. Neşe, incinmiş ve dertli dünyamızın yaralarından bazılarının iyileştirilmesine yardımcı olur.

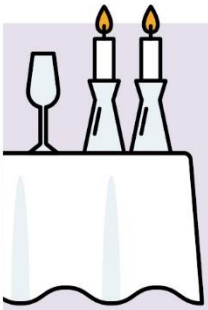

Şabat Sofrasında

1. Mutluluk ve neşe arasındaki fark nedir?
2. Sizce çoğu insan hangisini elde etmek için gayret eder?
3. Hayatınızda neşeyi nasıl elde edersiniz?

● Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz:

www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/reeh/the-deep-power-of-joy

Family Edition şimdi Türkçe!

Denemeler içinde "Fener Taşıyıcıları"] (New York: Cooper Square Press, 1999).

[4] Journals and Papers, cilt 2, Bloomington, Indiana University Press, 1967, s. 493.